

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертацията на **АБИОЛА БАМИДЖОКО-ОКУНГБАЙЕ**

На тема **„„ФИЛОСОФСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ПСИХОФАРМАКОЛОГИЯТА“**

Предложената дисертация е в обем от 206 стр., разделена на увод, пет глави, заключение и библиография. Библиографията е от 165 заглавия на английски и немски език, като е покрита голяма част от основополагащата литература по философия на науката и най-вече по философия на хуманитаристиката. В това отношение дисертацията изпълнява академичните изисквания за представителност и обхват на източниците.

В увода се формулират основните понятия, макар и хипотетично, за да бъдат развити по-късно в отделните глави. Така психофармакологията е определена като изучаване на веществата, които променят взаимовръзката на мозъка и съзнанието/ума (с. 6 от дисертацията). Обяснява се защо, преди да се навлезе във философските измерения на психофармакологията, се налага кратък исторически преглед на психотропиката. Оттук се стига и до целта на дисертацията: да се очертае изследователска рамка, която да експлицира централните норми на менталните разстройства не само като медицински, но и като вероятно морални. Тази рамка възнамерява да комбинира аналитични и феноменологични подходи, което е изключително актуален въпрос в съвременната философия на науката, в частност на психологията и психиатрията. Още тук е мястото да се каже, че целта е изпълнена до голяма степен, като, разбира се, остават открити въпроси. Както обаче самият автор декларира, и това е потвърдено от анализите в текста, неговата рамка има потенциал да усвои бъдещи емпирични постижения на психофармакологията.

В първата глава се поставя проблемът за понятието за ментално заболяване, като се разглеждат най-популярните трактовки в съвременната психология и психиатрия, например тези на Шаз и Кендъл. Проследяват се двете страни на дебата и основният аргумент за приликата, както и някои предложения за разрешаването му (Фулфорд). Разглеждат се приносите на невронауката и – съобразно темата – на неврофилософията за разбирането на психичните разстройства. Накрая се предлага и един от оригиналните приноси на дисертацията: съвременното амплиативно разбиране на менталните разстройства (или заболявания). То, според автора, изразява положението, че пречките пред обясненията на менталните разстройства идват от неправилното понятие за тях (с. 37 от дисертацията). Постигането на адекватно такова зависи от интегрирането чрез сложна методология на научните (каузални) и ценностните (нормативни) аспекти на човешките състояния. Решаваща роля тук играе разбирането на Аза, като авторът издига хипотезата, че той се формира във взаимодействието със средата от когнитивни и афективни явления (това е известната съвременна теза за ситуираност на Аза). На същото място се прокламира и научно-познавателният оптимизъм на автора. Основанията за него са в обръщането на внимание на философските въпроси на психофармакологията, свързани най-вече с ролята на ценностите в научното обяснение. Тя личи в присъствието на нормативни структури в описанията на менталните състояния (срв. с. 3 от автореферата). «За да се подобри достоверността на психофармакологичните резултати, е наложително те да бъдат преработени в рамките на темата за съвременното амплиативно разбиране за психичните състояния.» (пак там).

Във втората глава по-подробно се изследват въпроси, повдигнати по повод ролята на философията в психофармакологията и психиатрията. Разглеждат се предшествениците на възгледите на К. Бурс, М. Рот и Е. Слейтър, които

прокламират свободна от ценности психофармакология. Напротив, при предшествениците е налице определена тенденция да се хомогенизира произхода на каузалното и феноменологичното обяснение (доколкото последното може да се нарече обяснение), като за целта са привлечени възгледи на Дж. Ст. Мил, В. Дилтай, Х. Рикерт и К. Ясперс (който, незнайно защо, през цялото време е наричан „Яспер“). Погледът към Мил обаче е твърде бегъл, а неговите постулати са основополагащи в аргументацията на автора. Тази слабост трябва непременно да се коригира в бъдещи текстове. Накрая се прави преглед на ограниченията в приноса на образните технологии и диагностика за разбирането на натовареността на понятието за ментално разстройство с ценности.

Третата глава е посветена на отношението психофармакология – психотерапия, за да се изясни собственият терен на първия вид изследване и ролята му за формирането на интегрирано разбиране за ментално разстройство. Основни точки за сравнение са традиционният модел на психофармакологичния метод за третиране на ментални разстройства и методът на психоанализата. На базата на изследването на конкретен случай се въвежда попървото разбиране за отношенията между конкуриращите се научни теории, но то не е представено достатъчно коректно. Същото важи и за теорията на Т. Кун за развитието на научните теории. Това поставя под съмнение и адекватността на реконструкцията на психоанализата, както и акцента върху единствено тази форма на психотерапия. Едно не може да се отрече - трактовките са целенасочени, а именно към защита на ценностната натовареност на емпиричните описания, което е основание за централния патос на дисертацията – интегрирането на ценностите в обяснителните подходи.

Четвъртата глава е много по-безспорна с анализите си на понятието за Аз в психофармакологията и в съвременната когнитивна наука и невронауката.

Засегнати са историческите корени на западното разбиране за Аза, като тук реконструкциите също показват известни слабости, но са много по-съобразени с консенсуса в тази област на философията. Голям интерес предизвиква описанието на връзката на Аза с психотропните вещества (това по принцип е актуален въпрос в днешната философия на психиатрията и на когнитивната наука). Активно се защитава ситуираното понятие за Аз, което приема взаимодействието със средата и дори разширението на Аза до компоненти на тази среда за решаващо в определянето на неговите граници. Аргументира се защо тези граници трябва да се разбират като подвижни, а не като статични. Критиката на неситуираните и невъплътени концепции за Аза е добре издържана. Много актуално е и сравнението между аналоговия и дигиталния Аз, като и двете разбираня предлагат уникални прозрения за природата на Аза.

Петата глава е озаглавена „Практически приложения“ и по същество сумира въпросите и отговорите, поставени в предишното изложение. Обсъдена е възможността да се получат конструктивни отговори на въпросите за природата на менталните разстройства и техния носител – Аза – благодарение на философизирането на анализа. Предложена е оригинална трактовка на проблема за моралното и законовото в медицината с препоръки за работа на специалистите в тези две области – етици и прависти. Разглеждат се предимствата на балансирането на ценностите в диагностиката на менталните разстройства. Интересно е разгърнат въпросът за рационалността на обяснението в психиатрията и по-специално в психофармакологията. В този смисъл се поставя въпросът за бъдещето на философията в психофармакологията, като се изхожда от възгледите на един от най-авторитетните съвременни философи – Ю. Хабермас. „...че психичното здраве като една от дисциплините, където се сблъскват разнородни ценности и където философията може да се използва за

продължаване на дебата, определено би била подходящ пример“ за допълващата роля на философията е теза, която най-добре илюстрира позицията на автора (с. 31-32 от автореферата). Направени са позовавания на постиженията и на други съвременни автори, като сред тях се откроява приносът на Ал. Гънгов за изясняване на ролята на логиката в медицината. Адмирации заслужава и добре защитената нагласа, че „Емпиричните доказателства винаги могат да променят начина, по който виждаме нещата – етап, който наричам прогресивна просветеност.“ (с. 34 от автореферата). Превъзходен е и анализът на зависимостта на понятието за болест и психочно заболяване от понятията за здрава и болест изобщо.

Заключението резюмира резултатите от работата. На първо място, това е осъзнаването, че опростеността в разбирането на науката и научния метод е част от проблема при определението на психофармакологията. Въвеждането в понятията на бездруго съществуващия нормативен аспект на нашите разбирания е необходимост, която авторът добре аргументира. Показани са следствия от анализа в трактовката на понятията за знание-че и знание-как – друг много актуален проблем на съвременната епистемология и философия. Като най-съществен опит самият автор определя привеждането на важни свидетелства (в смисъла на доказателства, а не на показания на свидетели) в полза на влиянието на връзката среда – Аз върху психичното благосъстояние на хората. Защитена е равнопоставеността на психофармакологията и психотерапията (това е следствие от въвеждането на феноменологичния подход в теоретичната рамка на психофармакологията). Необходим е мултидисциплинен подход в изследователските предприятия по повод психичното здраве. Това, можем да кажем, е генералното заключение в методологически аспект. Като интересна възможност трябва да се разглежда и предложението за разработване на дигитални приложения, пораждащи и насърчаващи

положителни навици у пациентите, така че да се улеснят превантивните мерки в психичните грижи. Това засяга и двете страни в отношението лекар-пациент (с. 180 от дисертацията). Така се връщаме отново към въпроса за конвергенцията на разнородните ценности.

Като цяло имам редица критични бележки към езика на дисертацията, които съм споделила на вътрешната защита, както и към трактовките на някои философски концепции (виж по-горе). Независимо от това, изложението е ясно, а анализите и аргументите са последователни и достатъчно убедителни. По-нататък, авторефератът не отговаря на изискванията да предава съдържанието на дисертацията в същата последователност, в която то е разгърнато в основния текст. Авторефератът по същество представлява есе със същото съдържание като дисертацията, но различно структурирано. Ще пренебрегна обаче това несъответствие в името на ясните тези и добрата аргументация, които са запазени и в двата текста. Съгласна съм до голяма степен с приносите.

Въз основа на всичко, казано дотук, ще гласувам убедено с „да“ за присъждането на научно-образователната степен „доктор по философия“ на докторанта Абиола Бамиджоко-Окунгбайе.

14.08.2019

София

Проф. дфн Анета Карагеоргиева